

OTKUP TRŽNIH VIŠKOVA MLIJEKA NA PODRUČJU DJELOVANJA LURA – MLJEKARE d.o.o. LIVNO

B. Sučić, Z. Erceg

Uvod

U oblasti poljoprivredne proizvodnje govedarstvo kao grana stočarstva vrlo je zanimljivo za seoska gazdinstva Hercegbosanske županije. Glavni razlog za ovaj interes leži u činjenici da su se od davnina s navedenog područja isporučivali u Srednju Dalmaciju živa stoka, meso i mliječne prerađevine. Na ovaj način poljoprivredni proizvođač unovčavao je jedan veći dio svojih proizvoda na spomenutom tržištu.

Polovicom 1970. godine Zagrebačka mljekara otvorila je svoj pogon u Livnu, a Poljoprivredno dobro u Livnu formiralo je stručnu poljoprivrednu službu [1] i organiziralo otkup tržnih viškova mlijeka od seoskih gazdinstava. Interesantno je kazati da je otkup mlijeka počeo na seoskim gazdinstvima Općine Livno, te se vrlo brzo proširio u neka sela općina [2] Tomislavgrada, Glamoča i Kupresa, a nešto kasnije i na područje Općine Bosansko Grahovo. Povremeno je mlijeko preuzimano i sa prostora Općine Bugojno. Kod organiziranja otkupa mlijeka od poljoprivrednih proizvođača, nije bilo poteškoća jer su poljoprivredni proizvođači vidjeli kako se vrši otkup mlijeka u Njemačkoj i drugim zemljama. Naime, poznato je da su stanovnici spomenutih općina, posebno Livna i Tomislavgrada, odlazili, nažalost i danas odlaze, u inozemstvo "trbuhom za kruhom" radeći uglavnom u građevinarstvu. Tako su u zapadno-europskim zemljama uočavali promjene i progres u poljoprivrednoj proizvodnji uspoređujući sve to sa stanjem u svom rodnom kraju.

Organiziranim prikupljanjem tržnih viškova mlijeka na području spomenutih općina poljoprivredni proizvođač je ovaj proizvod unovčavao u svom selu, praktično u svom ekonomskom dvorištu i to svakog mjeseca. Visina novčanog iznosa ovisila je o količini isporučenog mlijeka u sabirne stanice mljekare, o sadržaju mliječne masti i o cijeni mlijeka. Dakle, proizvođač je ekonomski motiviran za proizvodnju mlijeka, a to je osnovno u svakoj djelatnosti.

Mljekara je svoje ime tijekom 31 godine rada mijenjala više puta, a najnovije

Mr. Borivoj Sučić (umirovljeni) tajnik Udruženja poljoprivrede, prehrambene i duhanske industrije i vodoprivrede Privredne komore BiH Sarajevo, Zdravko Erceg, dipl. ing. agronomije, šef sirovinske službe "Lura – mljekara" d.o.o. Livno.

je istaknuto u nazivu. Tijekom proteklih desetljeća mljekara nije prestajala radom i otkupom mlijeka, čak ni za vrijeme proteklog rata. Proizvođači mlijeka tvrtku Lura – Mljekara d.o.o. Livno doživljavaju kao svoju tvornicu jer im omogućava isporuku mlijeka sigurnom prerađivaču koji im do desetog u tekućem mjesecu isplaćuje za preuzeto mlijeko u proteklom mjesecu.

Tržni višak mlijeka

Tijekom proteklih desetljeća uspješnog rada Mljekara Livno nikada nije uvozila svježije mlijeko i mliječni prah, nego je svoju proizvodnju bazirala na otkupu kravljeg mlijeka od poljoprivrednih proizvođača iz spomenutih općina. Udio ovčjeg mlijeka u otkupljenim količinama je simboličan pa zbog toga te količine nisu posebno iskazivane. Na taj način mljekara potiče razvoj govedarstva, te daje proizvođaču sigurnost otkupa i pravovremenog plaćanja za isporučene količine mlijeka. Tako se izravno potiče ostanak seoske mladeži na svojim stoljetnim ognjištima, da živi od svog rada na svom zemljišnom posjedu.

Prije rata Mljekara Livno po otkupljenim količinama mlijeka bila je na prvom mjestu brdsko – planinskog područja Bosne i Hercegovine i na drugom mjestu u Bosni i Hercegovini. Po otkupljenim količinama mlijeka u 2001. godini Mljekara se nalazi na drugom mjestu na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine. S ciljem potpunijeg pregleda na tablici 1. prikazane su ukupne količine mlijeka koje je otkupila Mljekara Livno u razdoblju od 1991. do 2001. godine.

Tablica 1. - KOLIČINE MLIJEKA KOJE JE OTKUPILA MLJEKARA LIVNO U RAZDOBLJU OD 1991. DO 2001. GODINE

Godina	Otkupljene količine mlijeka [litra]
1991.	4.220.000
1992.	3.088.138
1993.	3.250.111
1994.	4.019.147
1995.	4.300.216
1996.	3.516.259
1997.	4.208.930
1998.	4.571.808
1999.	4.109.879
2000.	5.241.912
2001	5.407.427

Lura – Mljekara d.o.o. Livno otkupljene količine mlijeka prerađuje u čuveni livanjski sir. Zna se da je kvaliteta proizvoda ovisna o kvaliteti sirovine i sigurno je da se u konkretnom slučaju radi o kvalitetnoj i zdravstveno sigurnoj sirovini.

Slika 1. - ZRENJE LIVANJSKOG SIRÄ

Treba se podsjetiti da su od ranog proljeća, tijekom cijelog ljeta i jeseni skoro sve do prvog snijega goveda na prirodnoj ispaši, a ovaj kraj je poznat po aromatskim travama, što daje poseban okus i miris siru kao krajnjem proizvodu. Ishrana tijekom zime temelji se na sijenu prirodnih livada.

Tijekom rata stočarstvo je na navedenim prostorima dobrim dijelom uništeno, posebno govedarstvo. Procjenjuje se da je oko 60% osnovne rasplodne matice goveda u proteklom ratu nestalo. To je u znatnoj mjeri utjecalo na otkupljene količine mlijeka. U nekim selima spomenutih općina stanovništvo je raseljeno, a stambeni i gospodarski objekti dobrim su dijelom spaljeni ili porušeni, poljoprivredna mehanizacija otuđena, tako da još nije došlo do obnavljanja proizvodnje u mnogim seoskim gazdinstvima. Također,

ne treba ispustiti iz vida i činjenicu da su uvezene visoko gravidne junice, ali to nije dovoljno da se nadomjesti broj priplodnih goveda nestalih tijekom rata. Otkup mlijeka sada se vrši na prostoru općina Livno, Tomislavgrad i Glamoč.

Teškoće u proizvodnji i otkupu mlijeka

Poljoprivredna proizvodnja u cjelini zahtijeva program razvoja na dugoročnoj osnovi. Ovo se također može reći i za proizvodnju mlijeka. Niti jedna zemlja se ne distancira od poteškoća u poljoprivredi. Činjenica je da poljoprivreda nije razvila niti jednu zemlju, ali je istina da stabilizira državu. U normalnim uvjetima seosko gazdinstvo koje se bavi govedarskom proizvodnjom može ostvarivati prihod od isporuke mlijeka u sabirne stanice, zatim od proizvodnje visoko gravidnih junica i od prodaje utovljene junadi. Od navedene tri proizvodnje na prostorima Hercegbosanske županije zastupljeni su proizvodnja i otkup mlijeka, a svaki zemljoradnik za obnavljanje svoga stada proizvodi podmladak.

Na razini Federacije Bosne i Hercegovine nije usvojena strategija razvoja poljoprivrede, a isto tako nije donesena strategija razvoja agrara za područje spomenute županije. U 1997. godini uvedena je premija na otkupljeno mlijeko. U sadašnjem trenutku podmladak goveda – telad dobrim dijelom završava u klaonicama.

Na razini Federacije Bosne i Hercegovine nije riješeno pitanje kreditiranja poljoprivredne proizvodnje i otkupa poljoprivredno-prehrambenih proizvoda po cijeni kapitala koji je prihvatljiv za navedenu granu. Ukoliko bi riješili pitanje kreditiranja vrlo brzo bi se prišlo organiziranoj proizvodnji visoko gravidnih junica i tovu junadi. Ova aktivnost pretpostavlja da granice Bosne i Hercegovine budu čvrste kako bi se spriječio nekontroliran uvoz prehrambenih proizvoda i životinja. Neophodna je, također, i veća zaštita domaće proizvodnje. Ne treba ispustiti iz vida činjenicu da zemlje iz kojih se uvoze prehrambeni proizvodi imaju visoke izvozne stimulacije.

Na području Hercegbosanske županije najviše su zastupljena grla tipa sivo – tirolske pasmine, s napomenom da ova pasmina služi za proizvodnju mlijeka i mesa na vegetacijski oskudnim područjima. To znači da bi u perspektivi ova pasmina potisnula križance tipa buše s planinskih predjela Bosne i Hercegovine. Također je bitno podsjetiti na podatak da je još 1976. godine na području općine Livno umjetnim osjemenjivanjem krava bilo obuhvaćeno 69,5% (1) plotkinja. Zdravstvenu zaštitu domaćih životinja i umjetno osjemenjivanje krava i danas vrlo uspješno provodi Veterinarska

stanica Livno. Proizvođač mlijeka je ekonomski motiviran za proizvodnju a time i za umjetno osjemenjivanje svojih krava tako da ova zootehnička mjera nije prekidana niti tijekom prošlog rata. Još prije rata zemljoradnici ove regije, posebno s prostora općine Livno, imali su najbolja goveda sivo – tirolske pasmine u Bosni i Hercegovini. To je rezultat podjele rada između tvrtki koje sudjeluju u lancu proizvodnje, tako da svaki sudionik izvrši svoj dio poslova kvalitetno i na vrijeme.

Zaključci

U ovom radu iskazan je otkup tržišnih viškova mlijeka na prostoru Hercegbosanske županije za razdoblje od 1991. do 2001. godine. Organizirano preuzimanje tržišnih viškova mlijeka od zemljoradnika počelo je sredinom 1970. godine kada je Zagrebačka mljekara osnovala svoj pogon u Livnu. Za protekle trideset i dvije godine postojanja mljekara je mijenjala svoj naziv, a najnoviji je Lura – Mljekara d.o.o. Livno. Mljekara u Livnu tijekom proteklog razdoblja nikad nije uvozila niti mlijeko, niti mliječni prah. Po otkupljenim količinama mlijeka u 2001. godini mljekara se nalazi na drugom mjestu na prostoru Federacije Bosne i Hercegovine. Mljekara proizvodi i čuveni livanjski sir te nema poteškoća u njegovom plasmanu. Procjenjuje se da je tijekom rata na prostoru gdje je vršen otkup mlijeka nestalo oko 60% osnovne rasplodne matice goveda.

Za brže obnavljanje stočarstva neophodan je program razvoja na dugoročnoj osnovi, uz napomenu da nije riješeno pitanje kreditiranja proizvodnje i otkupa poljoprivredno – prehrambenih proizvoda po cijeni kapitala koji je prihvatljiv za spomenutu djelatnost. Poticaji u ovoj grani skoro da i ne postoje, izuzetak je premija na otkupljeno mlijeko. Nema proizvodnje visoko gravidnih pedigiriranih junica na prostoru ove županije, niti organiziranog tova junadi.

Na navedenom prostoru najzastupljenija su goveda tipa sivo – tirolske pasmine.

LITERATURA

1. B. Sučić, J. Đonlagić, M. Kasalo, F. Laštro (1978): Utjecaj nekih organizaciono – stručnih mjera u govedarstvu na robnu proizvodnju mlijeka u jednom dijelu Jugozapadne Bosne; *Stočarstvo* 32: 55 – 59;
2. B. Sučić, V. Selak, J. Đonlagić, B. Franjić: Neki pokazatelji unapređenja govedarstva privatnog sektora na području Jugozapadne Bosne; *Savjetovanje o problemima stočarstva brdsko – planinskog područja Jugoslavije*, Mostar 21. i 22. studeni 1979. godine;

Summary

In this work buying up the market-surplus of milk in the Herzeg-Bosnia county is given for the period from 1991 to 2001. The organised taking over of the market-surplus of milk from the farmers started in mid-1970 when the Zagreb dairy established its facilities in Livno. In the last thirty-two years of its existence the dairy has changed its name several times, and the latest one is Lura - Dairy Ltd. Livno. The Livno dairy has not been importing milk or milk powder during this period. According to the amounts of milk bought in 2001, the dairy occupies the second place in the Federation of Bosnia and Herzegovina. The Dairy also produces the famous Livno cheese and there are no difficulties with its sale. In the area, an estimated 60% of the basic breeding cattle population disappeared during the war.

A long-term development programme is indispensable for faster renewal of cattle raising, with a remark that the question of providing credits for the production and buying agricultural and food products at the price of capital acceptable for the mentioned activity, have not yet been solved. The incentives in this branch are almost nonexistent, with an exception of the bonus for milk bought. There is no production of highly in-calf pedigreed heifers or organised calf fattening, in the area of this county.

The best-represented cattle in the mentioned area are the grey-Tyrolean breed.

Primljeno: 1. 6. 2002.